

COVID-19: Běžíme zároveň stovku i maraton

Michal Broža

Specializuje se na globální komunikaci a megatrendy, vede pražskou informační kancelář Organizace spojených národů (UNIC), není členem Učené společnosti ČR.

Během velmi teplého loňského léta odtálo v Grónsku rekordních 600 miliard tun ledu a hladina světového oceánu se tak zvedla o 2,2 mm. Na rozdíl od tání mořského ledu má úbytek toho pevninského přímý dopad na hladinu moře a tím i na pobřežní lidská sídla. Pro představu, v oblasti Los Angeles v Kalifornii žije asi deset milionů lidí. Za rok spotřebují objem vody, jejíž hmotnost je zhruba jedna miliarda tun. Kdyby všichni lidé na světě měli podobnou spotřebu, odtálo jen za loňské léto v Grónsku tolik vody, kolik za rok spotřebuje šest miliard lidí.

Světů nyní ovšem dominuje agresivní virus. Během pouhých dvou měsíců postavil velkou část světa na hlavu a rozpoutal pravděpodobně nejhlubší krizi od 2. světové války. Ještě před několika týdny si ji sotva kdo uměl představit.

Co k nám ve světle rychle se měnících statistik Johns Hopkins University doléhá ze vzdáleného Grónska? Přemýšlejte, nepodceňujte, připravte se, krize může přetrvat dlouho a v budoucnu může přijít další. Plánujte, investujte a posilujte odolnost společností, aby budoucí krize dokázaly předvídat a zvládat je. Epidemie, oteplování, úbytek biodiverzity, kyberútoky, datové podvody nebo nedostatek potravin a vody představují potenciální problémy globálního rozsahu, které nelze řešit pouhým nákupem ochranných prostředků pro sklad státních hmotných rezerv.

Zpráva o globálních rizicích (*Global Risks Report*) Světového ekonomického fóra řadí epidemie infekčních nemocí dlouhodobě mezi nejvýznamnější rizika z hlediska možného dopadu. V nejnovějším vydání zprávy z ledna letošního roku se ale uvádí, že podle nedávné studie není žádný ze 195 sledovaných států připraven vyrovnat se s velkou epidemií nebo pandemií. Bill Gates před několika lety v době vrcholící epidemie Eboly v západní Africe varoval, že v příštích desetiletích bude velké množství lidí umírat spíš na infekce než ve válce. A už v roce 2009 americké zpravodajské služby předvíдалy: „pokud se rozvine pandemie, začne v hustě obydlené oblasti, kde dochází ke kontaktům mezi lidmi a zvířaty, jako je tomu např. na některých trzích v Číně a jihovýchodní Asii.“ (*State of the World 2025*).

Přesto koronavirová krize zasáhla značnou část světa zcela nepřipravenou. Politici, vědci nebo ekonomové si teď lámou hlavu, jak se vyhnout jejím ničujícím dopadům. Převládá důraz na praktické krátkodobé kroky a reakce na to, co se děje tady a teď. Podívejme se ale i na širší perspektivu: před našimi zraky se pravděpodobně něco mění na velmi dlouhou dobu.

Způsob zvládání pandemie COVID-19 nápadně připomíná současný stav globálního vládnutí. Proces globalizace obchodu pokračuje, i když ne tak prudce jako dřív, ale v mezinárodních vztazích už několik let vládne fragmentace a napětí mezi mocnostmi. Jak poznamenal bývalý švédský premiér a diplomat Carl Bildt ve svém nedávném příspěvku na Twitteru: „Kde je Rada bezpečnosti? Co se děje s G20? Globalizovaný je v tuto chvíli snad jen zrádný virus.“

Přes varovná čísla vývoje pandemie jsou ale také důvody k optimismu. Změnit k lepšímu se může hodně věcí: obnoví se důvěra v mezinárodní instituce a systém globální spolupráce, vlády i firmy začnou upřednostňovat udržitelný ekonomický rozvoj, zvýší se

důvěra v odborníky a populisté začnou ztrácet dech i politickou podporu. Podíváme-li se ale kriticky na současnou situaci v Evropě, není vyloučen ani scénář posilování suverenity států, kdy převládnu zatím nepřiliš silné hlasy, že evropské instituce nemají význam a dočasná kontrola národních hranic se protáhne na dobu neurčitou, uvádí ve své analýze geopolitických dopadů koronavirové krize francouzský Institut Montaigne.

Co tedy potřebujeme? Vrátit se k multilaterálním vztahům a diplomacii. Znovu přijmout, že spolupráce – se spojenci i s protivníky – je pro rostoucí globální problémy, jako je změna klimatu nebo pandemie infekčních nemocí, klíčová. Posílit globální instituce a obnovit politickou vůli hledat společná řešení společných problémů. „Pokud si lidé a státy přestanou důvěřovat, vyhraje virus. Když ale současná krize vyústí ve větší otevřenost pro spolupráci a posílení důvěry, vyhraje lidstvo nejen nad koronavirem, ale i nad možnými příštími protivníky,“ poznamenává v článku pro časopis Time historik a autor bestsellerů Yuval Noach Harari.

Ti příští protivníci už se šikují. Změna klimatu, ztráta biodiverzity nebo extrémní počasí se podobně jako epidemie infekčních nemocí objevují dlouhodobě v „žebříčcích“ globálních rizik. V úvodu zmíněné Grónsko se stalo jedním z významných lakmusových papírků současného světa. Led tam nyní ubývá sedmkrát rychleji než před třiceti lety. Podle současných vědeckých odhadů bude na konci tohoto století zvýšená hladina oceánu ohrožovat na 400 milionů lidí každoročními záplavami. Přestože existenciální tlak měnícího se klimatu sílí, emise skleníkových plynů, které jsou hlavním motorem globálního oteplování, neustále rostou. Tento trend dokázala jako nezamýšlený a krátkodobý efekt zvrátit až současná mimořádná opatření proti COVID-19.

Podle zástupce ředitele Stockholm Resilience Centre Victora Galaze je koronavirová pandemie jako sprint na sto metrů, zatímco změna klimatu jako maraton. Obě disciplíny ale teď musíme zvládat najednou. Otevřela se před námi obrovská příležitost. Až doběhneme do cíle sprintu, měli bychom si řádně vydechnout, doplnit tekutiny a s rozvahou a odvahou pokračovat dál v maratónském klimatickém běhu. Budou nás čekat náročné úseky: 1. dohlédnout, aby ožívování ekonomik po koronaviru bralo ohled na ekosystém; 2. uhlídat, aby se digitální technologie nestaly permanentními hlídači našich životů; 3. propojit otázku ochrany klimatu s ochranou veřejného zdraví a 4. vrátit klima na vrchol globální politické agendy.

Zdroje:

Continuity of ice sheet mass loss in Greenland and Antarctica from the GRACE and GRACE Follow-Onmissions. <https://bit.ly/3aiEsGW>

Is COVID-19 a Geopolitical Game-Changer? <https://bit.ly/3acz1cB>

In the Battle Against Coronavirus, Humanity Lacks Leadership. <https://bit.ly/2VCAF1M>

The Global Risks Report 2020. <http://reports.weforum.org/global-risks-report-2020/>

Coronavirus Will Change the World Permanently. Here's How. <https://politi.co/2wHXxoe>

The geopolitics of COVID-19 and climate change. <https://bit.ly/3cAZHWj>